

ИНСОН ҚОНУН

20 октябрь 2020 йил / № 41 (1245)

www.hudud24.uz

insonvaqonun@adliya.uz

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

МАМЛАКАТНИ ЯКҚАЛАМ ҚИЛГАН ТИЛИМ

Ўзбек тилига Давлат
тили мақоми
берилганига 31 йил тўлди

2-БЕТ

ХОРИЖДА ВАФОТ ЭТГАН ФУҚАРОНИНГ ЎЛИМИ
8 ЙИЛДАН СЎНГ ҚАЙД ЭТИЛДИ 4-БЕТ

СУДЛАР АДОЛАТ ҚЎРҒОНИГА
АЙЛАНИШИ КЕРАК 5-БЕТ

АЙБСИЗ АЙБДОР
ЎН ЙИЛДАН СЎНГ ОҚЛАНДИ 7-БЕТ

21 октябрь

Ўзбек тили байрами кун!

ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК ҲАҚИДА НИМАЛАРНИ БИЛАСИЗ?

Илм-фан ва инновацияни ривожлантириш, интеллектуал мулкнинг ишончли ҳимоясини таъминлаш жуда муҳим ҳисобланади. Яхши биламиз, интеллектуал мулк масаласига етарлича эътибор қаратилмаганлиги боис ихтирочи олим ва ижодкорларимиз хорижга чиқиб кетди. Илмий институтларимиз эса инновациялар, харидоргир ишланма ва брендлар ярата олгани йўқ. Аксарият ихтиролар, фойдали моделлар, саноат намуналари бўйича мурожаатлар илмий ишни тезроқ рўйхатдан ўтказиб олиш мақсадида қилинмоқда. Бу борадаги талаблар ҳам эскириб қолган.

Яқинда Президентимиз томонидан ўтказилган видеоселекторда соҳага оид қонунчиликни такомиллаштириш, интеллектуал мулк ҳимоясини кучайтириш, ҳар бир идора ва тармоққа илмий ютуқларни олиб кириш масалалари муҳокама қилинди. Мухбиримиз Адлия вазирлиги ҳузуридаги Интеллектуал мулк агентлиги директори Тўлқин Сайфуллаев билан соҳада ечимини кутаётган муаммолар ва амалга оширилиши кўзда тутилган муҳим масалалар бўйича суҳбатлашди.

3-БЕТ

ЛУҚМА

ИВАН ВАСИЛЬЕВИЧНИНГ ТОҚАТИ ТОҚ БЎЛДИ: “ГАЗЕТА СЎРАГУНЧА ОБУНА БЎЛ!”

Ҳа, ўлманг! Топдингиз. Бу ўша маълум машҳур “Иван Васильевич ўз касбини ўзгартиради” фильмидаги бош қаҳрамон Иван Васильевич. Ҳа, ҳа худди ўзи, айнан шу киши газетага бош муҳаррир бўлибди. Таҳририятда ишлар қандай кетаётган экан, дейсизми? Ҳаммаси жойида. Иван Васильевичнинг саҳийлиги ҳам бор экан. Нега деганингиз нимаси? Яхшиси, таҳририятдаги бугунги аҳволни сизга айта қолай, тушуниб оларсиз.

Газета чиққан кун таҳририятнинг эшиги ҳам, телефони ҳам тинмайди.

Эшикдан келаётганлар асосан ҳуқуқшунослик олийгоҳининг илм пешволари:

- ...ўзр, газета чиқдимми?
- чиқди, келинг, хизмат?

— ...мени устозим, фалон домла юборган эди. Мақоласи чиққан эканми, шунга икки донга газета бериб юбораркансизлар.

— ...хўп, ортиқчаси йўқ эди-ю, ўзимизга олиб кўйганимиздан бериб юбораман. Мана, олинг!

Шу кунга газета сўраб келувчи домлаларнинг ва шогирдларнинг кети узилмайди. Ҳаммаси битта-иккитадан олиб кетади. Газета обкетса нима бўпти, деб ўйлаётгандирсиз? Газет сўраганларнинг ўзи ҳуқуқ олийгоҳининг домласи экан дедик-ку, ўзлари ҳуқуқдан дарс бериб, муаллим бўла туриб шу ҳуқуқий газетага, яъни, ўзининг бош тизими газетасига обуна бўлмайди-ю, бу ердаги толибу толибаларга нима демоқ мумкин? Бир нарсасанг, мажбурлади, деб интернетга уради. Саводи ошиб-тошиб ётган бўлса ҳам майли... Мажбурламасанг, ўқишмайди. Ҳалати бир замон бўлди-да!

3-БЕТ

ПАНДЕМИЯ ВА ПАНДЕМИЯДАН КЕЙИНГИ ДАВР

8-БЕТ

ЎЗБЕК тили халқимизнинг энг катта бойлиги, десак хато бўлмайди. Олимларимизнинг айтишича, ўзбек тилининг илк илдизлари эрамиздан аввалги мингйилликларга бориб тақалади. Айрим турколог олимлар дунёдаги энг қадимий ёзма манбалардан бири бўлган, қадимги шумер тилида битилган “Гилгамеш” достони таҳлил қилишганида унда туркий тиллар, жумладан, бугунги ўзбек тилида ҳам фаол қўлланиб келинаётган 300 га яқин сўз ва сўз бирикмаларини аниқлашган. Қарангки, ҳозирги тилимиздаги оз, ёз, эр, қиз, буз, қуш, қош сингари сўзлар бундан 30-40 аср илгари ҳам ҳозиргидек кўринишда бўлган экан. Айни пайтда қадимги шумер тили бўйича тадқиқотлар давом этаётир.

Даниялик олим Вильгельм Томсен 1890 йилларда ҳозирги Мўғулистон ҳудудидан топган улкан харсангтошлар сиртидаги битиклар аввалига турли баҳс-мунозараларга сабаб бўлганди. Кейин улар туркий халқларнинг ҳозиргача аниқланган энг қадимий ёдгорликларини “Ўрхун битиклари” номи билан дунёга донг таратди. Бу битиклар 680–745 йиллар орасида, Турк ҳоконлигининг “олтин” даврида руний алифбосида, эски туркий (кўктурк) тилда битилгани аниқланди. “Култегин”, “Билга Ҳокон” ва “Тўноқук” битиктошларидан иборат бу обидалар Ер юзидаги барча туркий тилларнинг энг нодир намунаси бўлса-да, бу битикларнинг услуби,

жозибаси, тиниқлиги ўзбек тили учун ҳам хослиги аниқ кўринади. “Билга ҳокон битиги”даги “ҳоконлиг будун (эл) эрдим, ҳоконим қани?” сингари иборалар тилимизнинг эски кўктурк тилига қанчалик ҳамоҳанг эканини кўрсатади.

Эски ўзбек тили тарихда бугунгидан ҳам кенгрок микёсда ишлатилганини бир қатор тарихий манбалар исботлайди. Бу тил Шарқда Хитойнинг марказий қисмидан тортиб, ғарбда Литва князлигига қадар, шимолда Олтин Ўрдадан жанубда то Мисрга қадар улкан ҳудудда муомалада бўлган.

Хитойнинг Цин империяси (1644-1911) даврида Хэбэй вилояти ҳудудида қурилган Ёзги тоғ саройининг дарвозасида хитой, мўғул, манчжур, чигатой (эски ўзбек) ва тибет тилларидаги битиклар учрайди. Асосий дарвоза тепасида соф туркий тилда, настаълик хатида битилган “Равшан: ўртадаги дарвоза” деб ёзиб қўйилган. Олимларнинг айтишича, эски ўзбек тили Цин империяси даврида ишлатилган бешта муҳим тилдан бири бўлган.

2012 йилда Миср Миллий кутубхонасида Алишер Навоийнинг ўғуз лаҳжасида битилган қадимий девони топилди. Бу Эҳромлар юртидан топилган илк туркий манба эмас. Маълумотларга кўра, буюк ўзбек

Мамлакатни якқалам қилган ТИЛИМ

*Ўзбек тилига Давлат тили мақоми
берилганига 31 йил тўлди*

шоири Сайфи Саройи умрининг охирига қадар Мисрда яшаган, шу ерда ўзининг ўзбек тилидаги бир қатор шеър устозларини яратган эди:

*Ўсиб тупроғим узра найзалар,
мен эвдин айрилдим,
Ватандин бенишон ўлдим-да,
ўзга юртга эврилдим.*

Бир пайтлар туркий адабиётнинг ёрқин вакили Юсуф Хос Ҳожибнинг “Қутадғу билиг” достони ҳам айнан шу ердан — Қоҳира кутубхонаси ертўласидан топилган. Қолаверса, бугунги кунда Қоҳира марказида Ўзбекида деб аталадиган тарихий маҳалла, шу ном билан аталадиган кўча, масжид, театр ва боғ ҳам бор.

...Эсимда: 2006 йилда бир гуруҳ ҳамкасблар билан Мисрга боргандик. Қоҳирадаги қадимий “Хон ал-Ҳалилий” бозорида бир дўконга кирдик. Бир шеригимиз чиройли сувенирнинг нарҳини кўриб, менга: — 20 фунт экан, сўранг-чи, 10 фунтга берармикин? — деб қолди. Шунда бизни кузатиб турган сотувчи ўзбек тилида “ўн беш фунт бера қолинг”, деса бўладими? Ўзга юртда юрганинга ўз тилингдаги калом қулогинга жуда лазиз эшитиларкан. Маълум бўлишича, сотувчининг ота-боболари асли туркистонлик бўлиб, Мисрга келиб, яшаб қолишган экан...

Суриянинг Дамашк, Ҳалаб сингари шаҳарларида ҳам тарихий ўзбек маҳаллалари “ал-Узбакия” номи билан машҳур бўлган. Умуман, Яқин Шарқ давлатларида ўзбеклар яшайдиган мавзелар кўп учрайди.

Эски ўзбек тили асрлар давомида нафақат мусулмон мамлакатлари, балки Европа марказигача кириб борган. Бу тилдаги қўллаб-қувватлар Шарқий Европа, хусусан, ҳозирги Литва, Украина, Польша ҳудудларидан ҳам топилган. Масалан, 1618 йилда Львовда босма усулда чоп этилган “Олқиш битиги” китобидан олинган мана бу парчага эътибор қилинг:

*“Бермагин бизни синамоғлиқга,
Йўхса қутқар бизни ёмондан,
Зеро, сениндур хонлиқ-да, қувват-да,
Сенга ҳайбат мангулик...”*

Маълумотларга кўра, Шарқий Европа ҳудудида яшаган, туркийлашган поляк, арман ва литваликлар ўзаро мулоқот тили сифатида қипчоқ лаҳжасидаги эски ўзбек тилидан фойдаланишган, хатто шу тилда ибодат қилишган, дуо ўқишган.

Амир Темур салтанати (1370-1405) даврида Буюк соҳибқирон асосий фармон ва қарорларни, келгуси авлод учун яратилган тош-битикларни ҳам эски ўзбек тилида битишга кўрсатма берган, “Темур тузуқлари”нинг илк нусхаси ҳам она тилимизда битилган эди. Айрим тарихчиларнинг айтишича, мана бу соф ўзбекча мисралар Соҳибқироннинг шеърини иқтидори маҳсули бўлган экан:

*Ёрга еткур сабоқим,
мақр қилмишдур манга,
Қилди эрса қимга мақрин,
қайтадур бир кун анга!*

Амир Темур томонидан 1391 йил Олтин Ўрда хони Тўхтамишга қарши юриш чоғида ҳозирги Қозғистоннинг Қарағанда вилояти ҳудудидаги Улуғтоғ этакларида тошда битиб қолдирилган ушбу битиклар тилимиз Соҳибқирон пайтида қанчалик тиник ва жозибали бўлганини кўрсатади: “Тарих етти юз тўқсон учинда, қўй йили ёз ойи ораси Туроннинг султони Темурбек уч юз минг черик била ислом учун Тўхтамишхон — Булғор хониға қарши юрди. Бу ерга етиб, белги бўлсун, деб бу ўбани кўпорди. Тангри нуслат бергай, иншоолох. Тангри эл кишига раҳмат қилгай, бизни дуо била ёд қилгай”.

Назм мулкининг султони Мир Алишер Навоийнинг ўзбек тили тараққиётига қўшган улкан ҳиссаси ҳақида ҳар қанча гапирсак оз.

*Турк назмида чу мен
тортиб алам,
Айладим ул мамлакатни
якқалам,*

деганди буюк шоир тилимизнинг ўз даврида нуфузи, обрў-эътиборини юксалтиришга жуда катта ҳисса қўшганини ҳақли равишда эътироф этган эди. У ўзининг бой мероси билан туркий тилнинг бошқа тиллардан устун жиҳатларини ҳам амалда кўрсатиб берди. Навоий “Муҳомадат-ул луғат-тайн” асарида туркий тилнинг афзал жиҳатларига урғу бериб, ўзга тилни афзал билган шоиру фозиллар ҳақида таассуф билан шундай деган эди:

*“Бу халқ орасидин пайдо
бўлғон таъб аҳли салоҳият
ва таъбларин ўз тиллари
турғоч, ўзга тил била
зоҳир қилмаса эрди ва
ишга буюрмасалар эрди.
Ва агар иккаласи тил
била айтур қобилиятлари
бўлса, ўз тиллари била
кўпрак айтсалар эрди, ва
яна бир тил била озроқ
айтсалар эрди...”*

Таассуфки, ўша даврларда ҳам тилимизнинг буюқлиги ва бойлиги, гўзал ва бетакрорлигини тўла англамаган, унинг кадрига етмаган инсонлар бўлган экан. Бугун қувонч билан таъкидлай оламизки, ўзбек тили ўзининг қаддини кўтармоқда. Ер юзидаги етти мингга яқин тил ичида ўзбек тилининг ўз ўрни, нуфузи ва эътибори борлиги барчамизни қувонтиради.

Бизнинг она тилимиз мансуб бўлган туркий тиллар оиласига 30 дан ортиқ тиллар қиради ва уларда Ер юзида 250 миллиондан ортиқ киши сўзлашади. Дунё микёсида ўзбек тилида гаплашувчиларнинг умумий сони 50 миллионга етади.

Ўзбек тили давлат тили мақомига эга бўлган 100 га яқин тилларнинг бири экани ҳам қалбимизда фахруғурур уйғотади. Агар дунёда 7000 га яқин тил ва лаҳжалар мавжудлигини эътиборга олсак, бу ёмон кўрсаткич эмас. Ҳолбуки, дунёда давлат тили мақомига эга бўлмаган, аммо юз миллионлаб кишилар сўзлашадиган тиллар ҳам бор.

2019 йил 21 октябрь куни давлатимиз раҳбари “Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва

мавқеини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармонни имзолади. Унга биноан “Давлат тили ҳақида”ги Қонун қабул қилинган куннинг улкан тарихий ўрни ва аҳамиятидан келиб чиққан ҳолда, 21 октябрь санаси юртимизда “Ўзбек тили байрами кунини”, деб белгиланди.

Яқинда Ўзбекистон Президенти БМТ Бош Ассамблеясининг 75-сессиясида инсоният олдидан турган энг муҳим масалалар хусусида ўзбек тилида нутқ сўзлагани тилимизнинг халқаро микёсдаги мавқеини мустаҳкамлаш йўлида яна бир кадам бўлди.

Бир пайтлар Доғистоннинг буюк фарзанди Расул Ҳамзатов ўз она тили ҳақида ёзаркан:

*Жаҳон минбаридан янграмаса ҳам,
Она тилим менга муқаддас буюк,*

деган эди. Не бахтки, бизнинг она тилимиз жаҳон минбаридан ҳам жаранг сочи. Бинобарин, бугунги кунда ҳар бир ўзбек Расул Ҳамзатов орзу қилган шарафга эриша олди, дейиш мумкин.

Давлат тили унинг барча рамзлари каби муқаддас саналади. Яқинда кучга кирган янги тартибга кўра, Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини олишни истаган шахс давлат тилини лозим даражада билиши керак. Бундай тартиб дунёнинг кўплаб давлатларида жорий қилинган. Қўшни ва қардош халқларнинг давлат тили ҳақидаги қонун ҳужжатларида ҳам ҳар бир фуқаро учун давлат тилини билиш шарт қилиб белгиланган. Шундай экан, ўзини шу тупроққа дахлдор, деб билган ҳар бир инсон давлат тилини ҳурмат қилиши, бу борадаги қонун ҳужжатларига риоя этиши керак бўлади.

Рустам ЖАББОРОВ,
Адлия вазирлиги масъул ходими

“ҲАТТО АЙРИМ РАҲБАРЛАР ГАЗЕТА ЎҚИМАСЛИГИ БИЛАН МАҚТАНАДИГАН БЎЛДИЛАР”

Шокир САИДОВ,
Жиззах вилоят адлия
бошқармаси бошлиғи:

Интернетнинг ҳаётимизга кириб келиши билан матбуот нашрларига бўлган талаб камайгандай, унинг обрўи ҳам пасайгандай бўлди. Маълумотлар ва ахборотлар маконининг кўз илғамас даражада янгиланиши барчани ўзига жалб қилгани рост, аммо унинг қай бири тўғрилигию, аниқ далилларга асосланганлигини, маълумотларнинг ишончлилигини саралаш учун ҳам кўп вақт ҳамда билим талаб этилади. Босма нашрлар эса ахборотларни ҳаққонийлик билан етказиш борасида устунликка эга.

Франклин “Газетани газетачилар ёзади, аммо уни ўқувчилар ёздирди” деганида жуда ҳақ эди. Газета ўқимишли бўлиши учун ундаги мақолалар шундай маҳорат билан ёзилиши керакки ҳам қизиқарли, ҳам долзарб бўлиши зарур.

Шахсан мен раҳбар сифатида “Инсон ва

Биз газета орқали тажриба алмашамиз

— БОСМА нашрлар ишончлилиги, аниқ далиллар асосида иш юритиши, зиммасидаги масъулиятли “юки” ва таҳлилга бойлиги, ҳамиша адабий тил меъёрларига амал қилиши билан ўз ўрнига эга. Унинг пайдо бўлиш тарихи ҳам жуда қизик. Газета сўзининг маъноси итальянчадан олинган бўлиб “чақа пул” деган маънони билдиради. Дастлаб, Римда милoddан аввалги I асрда пайдо бўлган бу ахборот воситаси бир чақага сотилган ва шу ном билан аталган. Ўз номига аксинча ҳолда унинг обрўи ва нуфузи шу даражада тез ошиб кетдики, барча давлатлар бу тажрибани ўзлаштиришга, газета чоп этишга, нашрлар сонини кўпайтиришга киришиб кетди. Газета жуда катта тараққиёт ва ривожланиш босқичидан ўтди.

қонун” газетасини ҳар сафар қўлимга олганимда у ерда нафақат янгиликлар билан танишаман, балки бошқа ҳудудлар тажрибасини ўрганаман, вилоятлардаги вазиятларни ўзим раҳбарлик қилаётган ҳудуд билан таққослайман. Бу эса иш услубимизга янги тажрибаларни сингдириш учун катта мактабдир.

Бугун техника ва технология имкониятлари шу қадар чексизки, буларнинг бари инсониятнинг бахтли ва фаровон яшаши учун хизмат қилмоқда. Шу билан бирга маънавиятга, маърифатга бўлган талаб ҳам кун сайин ортиб бормоқда. Бу дегани, қанчалик тараққиётга эришмайлик ақл-заковатимизни, билим-салоҳиятимизни оширувчи, ҳаётимизнинг бир бўлагига айланган китоб, газета муталаасига бўлган эҳтиёж камаймаслигини кўрсатади.

Абдумуталиб ДАДАЖОНОВ,
Андижон вилоят адлия
бошқармаси бошлиғи:

Бугунги кунда интернет катта аудиторияни ўзига жалб этаётгани боис “босма нашрларнинг умри тугаяпти, энди уларга эҳтиёж қолмади”, деган фикрлар тез-тез қулоққа чалинаётган бир вақтда Юртбошимизнинг бу фикрлари жамият ҳаётида ниҳоятда муҳим аҳамият касб этиши аниқ.

Чунки ҳар қандай ривожланган мамлакатларнинг имижини энг биринчи навбатда матбуот дунёга кўрсатиши ҳеч кимга сир эмас. Ахир ўз мамлакатининг ютуқларидан ўзи беҳабар бўлган инсон қандай қилиб уни бошқаларга кўз-кўз қилиши мумкин? Оддий мисол: Масалан, кучли давлатлардан бири ҳисобланган Германияда 80 миллион аҳолидан 50 миллиони ҳали-ҳамон газета муталааси билан бандлигига қойил қолса арзийди.

Матбуотга адолат овози, ҳақиқат жарчиси, деб қараш керак. Шу ўринда адолат йўлидаги барча фаолиятимиз давомида Адлия вазирлиги муассислигида нашр этилаётган “Инсон ва қонун” газетаси билан яқин ҳамкорликда эканлигимизни алоҳида таъкидлашни истардим. Жойлардаги адлия идоралари билан бирга инсон ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш, аҳолининг барча қатламлари учун қонун ва қарорларни кенг ва халқона тилда тушунтириш борасида ҳамда фуқароларга ҳуқуқий ёрдам бериш масаласидаги ҳамкорлигимиз ўз самарасини кўрсатаётганлигидан мамнунмиз.

80 миллион аҳолининг 50 миллиони газета ўқийди

— КУНИ кеча Президентимиз сўз эркинлиги ҳақида гапириб, “Оммавий ахборот воситалари билан мулоқот қилмаган раҳбарларнинг келажаги бўлмайди” деб таъкидладилар. Бу бежиз эмас, албатта. Чунки давлат ва жамият ҳаётидаги ҳар қандай янгилик ва ўзгаришларни барчамиз, таъбир жоиз бўлса, бутун дунё ҳамжамияти оммавий ахборот воситалари орқали билиб турганидан хабардормиз.

Иван Васильевичнинг тоқати тоқ бўлди: “ГАЗЕТА СЎРАГУНЧА ОБУНА БЎЛ!”

Давоми. Бошланиши 1-бетда

Охири, Худога шукр, бу масалага Юрт раҳбарининг ўзи эътибор қаратиб, катта минбарда, мана шу ўқитувчию мураббийларнинг ўз соҳасига оид босма нашрларига обуна бўлиши фойдадан ҳоли бўлмаслиги ҳақида қатъий уқтириб ўтди. Ҳуқуқ соҳасидаги домлаю, талабалар ҳам бу даъват замиридаги моҳиятни тушунгандир, деб ўйлаймиз. Лекин ҳалиги бош муҳаррир дарҳол тушунди ва ҳуқуқшунослик олийгоҳининг каттаконига хат жўнатди. Чунки

шу олийгоҳдагиларнинг ҳеч бири обуна бўлмаган экан-да. Камига олган газетасига ҳам пул тўлай, демас экан. Таҳририятнинг “бойвачча” ходимлари ҳам битта-иккита газета учун уч минг беринг, тўрт минг беринг деб сўрашни ўзига эп кўрмайди-да. Бош муҳаррир Иван Васильевич эса ўша-ўша: “Газетами? Олавуриглар...”

Қисқаси, мана ўша хат: “Ҳурматли Устоз!

Биламан, Сизнинг даргоҳингизда ҳам худди Сиз каби тараққиётдан ҳам тараққий

этиб кетган илм-фан “пешволари” кўпчиликини ташкил этади. Аммо шуни ҳам айтишим керакки, даргоҳингизда ҳали ҳам газета ўқийдиганлар, унга кўнгил қўйиб қолганлари бор. Далил керак бўлса, газета саҳифаларига бир кўр назар ташлаб қўйсангиз кифоя.

Сиздан илтимосим, бир машварат ўтказсангиз-да, кимлар газетага обуна бўлишни хохлайди?, деб сўрасангиз. Сизнинг даргоҳингизда обунага пул ажратиладими, йўқми, билмайман. Ҳарҳолда обунага

пул унинг шахсий чўнтагидан кетмайди, дейишмоқда аъёнларим.

Айтиб қўяй, бундан буён таҳририятдан обуна бўлмаган киши газета сўраса уни ўзим газетага фельетон қилиб чиқараман. Бу гаплар иккимизнинг орамизда қолишига кафолат бераман. Чексиз ҳурмат билан газета бош муҳаррири: И.Васильевич!”

Ёрбек ИСКАНДАРОВ,
“Инсон ва қонун” мухбири

Давоми. Бошланиши 1-бетда

— ИНТЕЛЛЕКТУАЛ мулк ва уни муҳофаза қилишнинг аҳамияти нимадан иборат?

— Интеллектуал мулкни ҳимоя қилишга оид дастлабки қадам 1991 йил Ўзбекистоннинг Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилотига аъзо бўлишидан бошланди. Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилоти бугунги кунда 192 дан ортиқ давлатни ўзида бирлаштирган халқаро ташкилот бўлиб, Ўзбекистон мазкур ташкилотнинг 15 дан ортиқ шартнома ва конвенцияларини ратификация қилган.

“Интеллектуал мулк” ўзи нима, деган саволга тўхталадиган бўлсам, интеллектуал мулк — бу инсон томонидан яратиладиган, ижодий-ақлий фаолият маҳсули (ноу-хау ихтиролар, товар белгиси, инновация, кашфиёт, бадиий ва адабий асарлар, саноат намунаси ва б.) ҳисобланади.

Интеллектуал мулк объекти таъсирчан ҳуқуқий тизим билан ҳимоя қилинганлиги хорижий инвестициялар кириб келишининг асосий омилларидан бири ҳисобланади. Интеллектуал мулк объекти самарали ҳимояланганлиги халқаро рейтинг ва индексларда акс этиб, мамлакат тараққиёти даражасини белгилайди.

— Интеллектуал мулк агентлигининг асосий вазифаси нималардан иборат?

— Президентимизнинг “Интеллектуал мулк соҳасида давлат бошқарувини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори асосида Интеллектуал мулк агентлиги Адлия вазирлиги

тизимига ўтказилиб, соҳа тубдан такомиллаштирилди.

Агентликининг асосий вазифалари интеллектуал мулк объектлари — фойдали моделлар, ихтиролар, саноат намуналари, товар белгилари, селекция ютуқлари, ЭЎМ дастурлари ҳамда маълумотлар базаларига ҳуқуқий муҳофаза ҳужжатлари тақдим этиш, интеллектуал мулк объектларининг ҳуқуқий муҳофазаси ҳолатини комплекс таҳлил қилиш, ушбу соҳани ривожлантириш бўйича аниқ таклифларни ишлаб чиқиш, инновацион технологиялар, илмий-техник ишланмаларни мамлакатимиз иқтисодиётига кенг жорий этишни рағбатлантиришдан иборатдир.

— Президентимиз томонидан видеоселекторда қўйилган устувор вазифалар ижроси ҳақида тўхталсангиз.

— Хабарингиз бор, Президентимиз бошчилигида 2020 йил 12 октябрда интеллектуал мулк объектларини муҳофаза қилиш тизимини такомиллаштириш масаласида ўтказилган йиғилишда соҳа комплекс таҳлил қилинди.

Видеоселектордаги вазифалардан келиб чиқиб, Интеллектуал мулк объектлари билан боғлиқ тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш — уни яратиш бўйича консультациядан тортиб ҳуқуқий муҳофазалаш жараёни яқунлангунга қадар бўлган барча зарур маълумотларни тақдим этувчи махсус интерфаол “Интеллектуал бизнес” махсус порталини яратиш, тадбиркорлар ва илм-фан эгалари ҳамкорлигини йўлга қўйиш белгиланди.

Ишланмаларни тижоратлаштириш мақсадида саноат мулки платформаси-

ни ташкил этиш, вилоятлардаги корхоналар ва олий ўқув юртларининг интеллектуал мулк объектлари базасини яратиш, ўз навбатида, илмий ишланмаларни ҳаётга татбиқ этиш, тадқиқотчи-изланувчилар ва тадбиркорлар ўртасида ўзаро ҳамкорликини йўлга қўйишга кўмак беради. Чет эл тажрибасида кузатилганидек, тадбиркорлар ўзларига керакли ишланмани шартнома асосида буюртма қилиш имконига эга бўлади.

Бу амалий ҳаракат натижасида илм-фан ва ишлаб чиқаришни узвий боғлаган ҳолда кластер тузиш, замон талабларига мос ишланмалар яратиш йўлга қўйилади.

— Соҳада қандай ташаббуслар кутилмоқда?

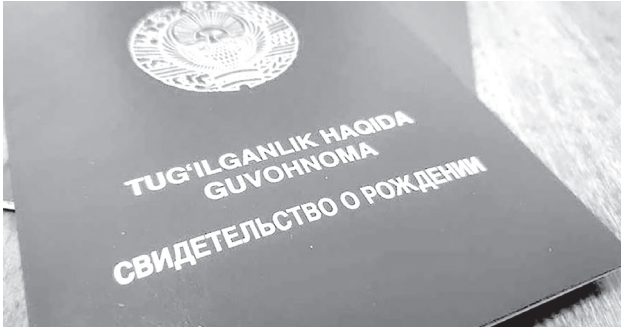
— Шунингдек, соҳани янада такомиллаштириш борасида олдимизда муҳим вазифалар турибди. Интеллектуал мулк соҳасидаги ҳуқуқий ҳимояни янада кучайтириш мақсадида ҳудудларда Интеллектуал мулк муҳофазаси марказларини ташкил этиш кўзда тутилган. Тадбиркорлик субъектларига янада қулайлик яратиш учун интеллектуал мулк объектларини давлат рўйхатига олиш муддатларини кескин қисқартириш имкониятларини яратувчи тезкор экспертиза тартиби жорий этилади. Шунингдек, қишлоқ хўжалиги ва анъанавий хунармандчилик соҳаларида миллий брендларни яратиш мақсадида “Географик кўрсаткичлар тўғрисида”ги қонун лойиҳасини ишлаб чиқиш режалаштирилмоқда.

Дилфуза ЭРҒАШЕВА
суҳбатлашди.

Интеллектуал мулк ҳақида нималарни биласиз?

35 йил аввал ташлаб кетилган бола ШУ ЙИЛ ТУҒИЛГАНЛИК ГУВОҲНОМАСИНИ ОЛДИ

ЗАНГИОТА тумани “Алимбува” МФЙда яшовчи фуқаро О.Нурматов ҳозирда 35 ёшда, бироқ у ҳалигача туғилганлик гувоҳномасига эга эмас эди.

О.Нурматов айна шу масалада Зангиота туман адлия бўлимига мурожаат қилди. Аниқланишича, бундан 35 йил аввал, яъни 1985 йилда эр-хотин Нурматовлар ўзлари яшаб турган хонадонига номаълум шахслар томонидан ташлаб кетилган болага ота-оналик меҳрини бериб, тарбия қилган. Бироқ болани топиб олганликларини ҳеч кимга, шунингдек, боланинг ўзига ҳам билдирмаслик учун ҳужжат ишларини охирига етказа олишмаган.

Бу масалада отаси У.Нурматов 12 йил давомида туман ҳалқ таълими бўлими ҳузуридаги васийлик ва ҳомийлик органига, туман ФХДё бўлимига, туман маъмурий судига, фуқаролик ишлари бўйича Зангиота туманлараро судига қилган мурожаатлари ўз ечимини топмаган.

Шу сабабли, Олим Нурматовнинг мактаб таълимини ҳам олиш имкониятидан маҳрум бўлиб улғайди. Ота-онасининг орзусини амалга ошириш учун шаръий никоҳ асосида оила курди. Шу кунга қадар 2 нафар фарзанднинг отаси ҳам бўлди-ю, аммо уларга ўз номини беролмади. Никоҳини расмийлаштириш имкониятидан ҳам мосуво бўлиб келди.

Адлия бўлими томонидан аниқланган ҳолатлар ва тўпланган ҳужжатларга кўра, О.Нурматовнинг манфаати юзасидан фуқаролик ишлари бўйича Зангиота туманлараро судига туғилганлик фактини белгилаш тўғрисида ариза киритилди.

Суд аризачи ва манфаатдорлар, гувоҳларнинг суд мажлисида берган баёноти асосида ҳамда Суд экспертиза илмий-амалий маркази қайта комиссия ва комплекс экспертизалар бўлими хулосасига таяниб, аризани қаноатлантирди. Олим Нурматовнинг 1985 йил 1 январь кунини туғилганлик факти белгиланди.

Шерали МАҲМУДОВ,
Зангиота туман адлия бўлими бошлиғи

Бухорода ҳокимликларга қарздорлик бўйича 12 та тақдимнома киритилди

ВАЗИРЛАР Маҳкамасининг 2019 йил 20 декабрдаги “Тадбиркорлик ва шаҳарсозлик фаолиятини амалга ошириш учун бўш турган ер участкаларини бериш тартиб-таомилларини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорининг ижроси Бухоро вилоят адлия бошқармаси ва туман, шаҳар адлия бўлимлари томонидан мониторинг қилинганда, бир қатор қонунбузилиш ҳолатлари аниқланди.

Жумладан, Бухоро вилоят Қурилиш бош бошқармаси томонидан вилоят миқёсида 464 та архитектура ва режалаштириш топшириқлари тайёрланган бўлса-да, бажарилган ишлар бўйича туман ва шаҳар ҳокимликлари томонидан тегишли тўловлар амалга оширилмасдан келинаётганлиги аниқланди.

Ваҳоланки, Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 20 декабрдаги қарори билан тасдиқланган “Тадбиркорлик ва шаҳарсозлик фаолиятини амалга ошириш учун ер участкаларини электрон онлайн-аукцион орқали бериш тартиби тўғрисида”ги Низомда архитектура ва режалаштириш топшириқларини ишлаб чиқиш қиймати туман, шаҳар ҳокимлиги томонидан маҳаллий бюджетнинг қўшимча манбалари ҳисобидан АРТ ишлаб чиқилган кунда тўлиқ тўлаб берилиши кўрсатилган.

Қонунбузилиш ҳолатларини бартараф этиш ва чўзилган қарздорликни вилоят Қурилиш бош бошқармасига тегишли тартибда тўлаб бериш бўйича туман, шаҳар ҳокимликларига жами 12 та тақдимнома киритилиб, таъсир чораси натижасида 275 930 600 сўм қарздорлик ҳокимликлар томонидан тўлаб берилиши таъминланди.

Анвар РАҲМОНОВ,
Бухоро вилоят адлия бошқармаси
масъул ходими

Ҳомиладорлик таътилидан қайтган аёл ИШСИЗ ҚОЛДИ

ЧОРТОҚ туман адлия бўлимига тумандаги Хайрли МФЙ, Ўрикзор кўчаси, 17-уйда яшовчи фуқаро Муножат Уматова мурожаат қилди. У ўз мурожаатида Чортоқ туман тиббиёт бирлашмасига туғуруқ таътилидан ишга қайтганида асосий иш ўрни берилмаганидан шикоят қилган.

М.Уматова 2011 йилда Чортоқ туман тиббиёт бирлашмаси кўп тармоқли марказий поликлиникаси (КТМП) хона ҳамшираси вазифасига ишга қабул қилинган. 2013 йилда биринчи фарзандига ҳомиладор бўлиб туғуруқ таътилига чиқиб кетган ва 2015 йил 1 май кунидан туман тиббиёт бирлашмаси КТМП аллергология бўлими хона ҳамшираси вазифасига асосий иш ўрнига ўтган. Шундан кейин 2016 йилда иккинчи фарзандига ҳомиладор бўлиб туғуруқ таътилига чиққан. Ўрганиш жараёнида, фуқаро 2018 йилда ишга қайтганида асосий иш ўрни ТТБ КТМП аллергология бўлими хона ҳамшираси вазифаси бўлса-да, 259/2-сонли буйруқ билан ТТБ маъмурият бўлими хужжатхона тиббий рўйхатчи вазифасига ўриндошлик асосида ишга ўтказилгани маълум бўлди.

ТТБ маъмурият бўлимининг асосий штатдаги хужжатхона тиббий рўйхатчиси ҳомиладорлик таътилидан қайтгани учун ўриндошлик асосида ишлаб келаётган М.Уматова ишсиз бўлиб қолган.

Туман адлия бўлими аралашуви билан М.Уматовани Чортоқ туман тиббиёт бирлашмаси бошлиғининг буйруғи асосида ўз ишига, яъни 0,5 ставка кўп тармоқли марказий поликлиника аллергология хона ҳамшираси вазифасига ишга ўтказилди.

Санжар МАЛЛАБАЕВ,
Чортоқ туман адлия бўлими
етакчи маслаҳатчиси

Хорижда вафот этган фуқаронинг ўлими 8 йилдан сўнг қайд этилди

БАҒДОД туманида яшаган Сайдазим Раҳмонов 2005 йилда Россия Федерациясига ишлаш учун кетди-ю, орадан йиллар ўтса ҳам уйига қайтмади. Фақатгина оила аъзолари билан телефон орқали боғланиб, ҳол-аҳвол сўрашиб турди, холос.

Аммо 2012 йил апрель ойидан кейин Сайдазим акадан салкам бир йил мобайнида умуман дарак бўлмади. Бундан аёли, фарзандлари ва қариндош-уруғлари жиддий хавотирга тушишди. Шу боис 2013 йил ўрталарида ўғли Миржалол Маҳмуджонов отасини қидириб, Россияга жўнади. Миржалол бориб суриштирсаки, С.Раҳмонов 2012 йил 9 апрелда охириги ишлаган жойи — Свердловск вилояти, Нижнетагиль шаҳрида йўл-транспорт ҳодисаси туфайли вафот этган экан. Бу ҳақда 2012 йил 4 майда шаҳар суд-тиббий экспертиза бўлимининг 125-сонли далолатномаси ҳам расмийлаштирилган. Қолаверса, мазкур ҳолат юзасидан 2012 йил 15 августда Нижнетагиль шаҳри тергов бўлими томонидан жиноят иши қўзғатишни рад этиш тўғрисида қарор қабул қилинган. М.Маҳмуджонов ана шу ҳужжатлардан нусха олиб, ортига қайтади.

Шундан кейин орадан 7 йил вақт ўтади. Жорий йилга келиб — қачонки оилада мерос масаласи кўтарилгандагина Миржалол Маҳмуджонов отасининг ўлимини қайд этишни сўраб, Бағдод туман ФХДё бўлимига мурожаат қилади. Бироқ ФХДё бўлими унинг аризасини рад этиб, судга мурожаат қилиш ҳуқуқини тушунтиради. М.Маҳмудов Бағдод туман адлия бўлимига мурожаат қилиб, айна масалада амалий ёрдам сўради.

Туман адлия бўлими томонидан ушбу мурожаат ўрганиб чиқилгач, Миржалол Маҳмудовнинг манфаати юзасидан Бағдод туман маъмурий судига шикоят ариза киритилди. Пировардида, суд Бағдод туман ФХДё бўлими мансабдор шахсларининг хатти-ҳаракатини ғайриқонуний деб топиб, бўлим зиммасига Раҳмонов Сайдазим Маҳмуджоновични 2012 йил 9 апрель кунини Россия Федерацияси Свердловск вилояти Нижнетагиль шаҳрида вафот этганлигини рўйхатга олиш мажбуриятини юклаш тўғрисида ҳал қилув қарори қабул қилди.

Шу тариқа адлия аралашуви билан фуқаронинг мурожаати қаноатлантирилди.
Икромжон ИСАҚОВ,
Бағдод туман адлия бўлими бошлиғи

МФЙ фуқаро мурожаатини НЕГА РАД ЭТДИ?

Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 15 февралдаги “Кам таъминланган оилаларга ижтимоий нафақалар ва моддий ёрдам тайинлаш ва тўлаш тартиби тўғрисида”ги Низом қабул қилинган. Унга кўра, барча ҳудудлардаги ижтимоий ҳимояга муҳтож оилаларга нафақалар ва моддий ёрдам кўрсатиш қатъий белгиланган.

Низом талабларидан келиб чиқиб, Хонқа туман ад-

лия бўлими ходимлари фуқаро Н.Ибодуллаеванинг 2 ёшгача бола парвариши учун нафақа пули тайинлашни сўраб, “Муқаддас” маҳалла фуқаролар йиғинига ёзган мурожаатининг асоссиз рад қилинганлигидан норози бўлиб қилган мурожаатини ўрганиб чиқди. Ўрганиш давомида қонун ҳужжатлари бузилиши аниқланди. Мазкур қонунбузилиш ҳолатларининг сабаблари ва бунга олиб келувчи шарт-шароитларни бартараф этиш ҳамда мурожаатни қаноатлантириш мақсадида маҳалла фуқаролар йиғинига тақдимнома киритилди ва ваколатли комиссиянинг мажлис баёни билан фуқаро Н.Ибодуллаевага 2 ёшгача бола парвариши учун нафақа пули тайинланиб, мурожаати ижобий ҳал этилди. Қонунбузилиш ҳолатларига йўл қўйган шахслар эса табиийки, Меҳнат кодексининг 181-моддаси талаби бўйича интизомий жазога тортилди.

Темур ЭШМЕТОВ,
Хонқа туман адлия бўлими бошлиғи

МАМЛАКАТИМИЗДА судлов сифати ва аҳолининг соҳадан хабардорлик даражаси кўнгилдагидек эмаслигини яширишнинг ҳолати йўқ. Чунки шу пайтгача судларда ишларни ўз вақтида кўришни назорат қилишнинг самарали тизими яратилмаган эди. Бу эса судлар ишларини автоматлаштириш ва уларнинг фаолияти тўғрисидаги ахборотларни тизимлаштиришни тақозо қилади.

ОРТИҚЧА ОВОРАГАРЧИЛИККА ЧЕК ҚЎЯДИ

Айниқса, бу жазони ижро этиш муассасаларида сақланаётган шахслар, қариялар, ногиронлар, ёш болали аёлларга қулайлик яратади. Жазони ижро этиш муассасаларида сақланаётган шахсларни суд процессига олиб келиш ва олиб кетиш билан боғлиқ сарф-харажатлар сезиларли даражада камаяди.

“Суд ҳокимияти органлари фаолиятини рақамлаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Президент қарорига асосан, 2022 йил 1 январдан бошлаб давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари, ҳўжалик бошқаруви органлари, адвокатлар томонидан судларга даъво, ариза ва шикоятларни фақат электрон шаклда тақдим этиш амалиёти жорий этилади. Бундан кўзланган мақсад, фуқаролар сарсон бўлишининг олдини олиш, мурожаатларни автоматлаштириш, тизимлаштириш ва энг асосийси, фуқароларга судларга мурожаат этиш бўйича конституциявий ҳуқуқларидан кенгроқ фойдаланиш учун имкон яратишдир.

Шунингдек, суд мажлисига тайёргарлик кўриш жараёнидан якунига қадар тўлиқ ахборот-коммуникация технологиялари жорий этилади. Аввало, суд мажлиси иштирокчилари суд муҳокамасининг вақти ва жойи ҳақида СМС хабар орқали хабардор қилинади. Бу тўлиқ бепул амалга оширилади. Суд фаолиятида қонунийликни таъминлаш мақсадида суд муҳокамаси жараёни аудиоёзув орқали қайд этиш амалиёти жорий этилади. Бунда тарафларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва шах-

сий ҳаёт дахлсизлигини кафолатлаш мақсадида тарафларнинг розилиги олинади.

Бундан ташқари, бугунги кунда оммалашган ва аксарият суд органларида ўзини оқлаётган видео-конференцалоқа тизими кўлами тобора кенгаяди. Бунда процесс иштирокчиларига, аввало, даъво, ариза ва шикоятларни кўриб чиқиш жараёнини онлайн тарзда кузатиб бориш имконияти яратилади. Манфаатдор шахслар суд мажлисида иштирок эта олмаган тақдирда ҳам, барча жараёндан хабардор бўлиб туради.

Мурожаатчи — у хоҳ жисмоний ёки юридик шахс бўлсин, хоҳ давлат идораси вакили бўлсин — мурожаат қилиш учун навбатда турмайди, кимнидир кутиб қолмайди. Бу эса, ўз навбатида, мурожаатчиларнинг турли асаббузарлик ва оворагарчиликларига чек қўйиши табиий.

Мақсад судларда ишларни кўришда турли давлат органлари ёки нодавлат ташкилотлар билан маълумот алмашинувида қоғоз шаклидан воз кечиш.

Хулоса қилиб айтганда, судларга қилинаётган мурожаатларни кўриб чиқиш учун тайинланган вақт, ишларнинг бошқа кунга қолдирилиш сабаблари, улар бўйича қабул қилинган суд қарорларининг мазмун-моҳияти, суд ҳужжатларининг ишда иштирок этувчи шахсларга юборилганлиги ва шу билан боғлиқ барча маълумотлар электрон базада яққол кўриниб туради.

Баҳодир ҚАЮМОВ,
Чилонзор туман маъмурий суди судьяси

Судлар адолат кўрғонига айланиши керак

ҲАР бир мамлакатда демократия белгилари, ўз фуқароларининг ҳуқуқ ва эркинлиги таъминланганлик даражаси, давлат органларининг фаолияти очик ва шаффофлиги, сўз эркинлигига тўсиқларнинг мавжуд бўлмаслиги билан баҳоланади. Хусусан, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлашда суд органлари фаолиятини қонунийлигини мустаҳкамлаш муҳим масала ҳисобланади. Шу боисдан, давлатимиз раҳбари томонидан “Судлар фаолиятини янада тақомиллаштириш ва одил судлов самарадорлигини оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармон билан судлар фаолиятида бир қатор ислохотлар амалга оширилиши белгиланди.

2021 йил 1 январдан бошлаб вилоят ва унга тенглаштирилган фуқаролик ишлари бўйича, жиноят ишлари бўйича судлар ва иқтисодий судлар негизда судьяларнинг қатъий иқтисослашувини сақлаб қолган ва суд ишларини юритиш турлари бўйича алоҳида судлов ҳайъатларини ташкил этган ҳолда Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар умумюрисдикция судларининг ташкил этилиши, маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни кўриб чиқиш ваколатининг маъмурий судлардан жиноят ишлари бўйича судларга ўтказилиши, маъмурий ва бошқа оммавий ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган ишларни кўришга иқтисослаштирилган Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар марказлари ва Тошкент шаҳрида туманлараро маъмурий судларини ташкил этиш, шу муносабат билан туман (шаҳар) маъмурий судларининг тугатилиши, бунда Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маъмурий судлари сақлаб қолиниши белгиланди.

Шунингдек, прокурорнинг судда иш кўрилиши жараёнида

иштироки халқаро стандартларга мослаштирилиб, айбловдан воз кечган тақдирда, реабилитация асосларида кўра жиноят ишини тугатиш, прокурор томонидан тарафлар мурожаати мавжуд бўлган ҳолдагина, суддан ишни ўрганиш учун чақириб олиш, прокурорнинг фуқаролик ва иқтисодий ишларнинг кўрилишида ўз ташаббуси билан иштирок этишини чегаралаш назарда тутилмоқда.

Мазкур Фармон билан ортиқча суд инстанцияларини бекор қилиш орқали “бир суд — бир инстанция” тамойили жорий этилмоқда. Яъни, туманлараро, туман (шаҳар) судларининг қарорларини вилоят даражасидаги судлар томонидан апелляция тартибида кўрилган суд қарорларини эса Олий суд томонидан кассация тартибида қайта кўриб чиқиш, кассация тартибида кўриб чиқилган ишлар бўйича суд қарорларини эса Олий суд раиси, Бош прокурор ва уларнинг ўринбосарлари протестига кўра кассация тартибида такоран кўриб чиқиш назарда тутилмоқда. Суд ишларини назорат тартибида кўриш институти эса тугатилмоқда. Ушбу тартиб

ўрнатилиши орқали, суд қарорларининг барқарор бўлишига, фуқароларнинг ортиқча сарсон бўлмаслигига ва ишларнинг янада тезроқ кўриб чиқилишига эришилади.

Бундан ташқари, Олий суд тузилмасида “Суд-ҳуқуқ соҳасидаги қонунчиликни таҳлил қилиш бошқармаси” тузилиши белгиланди. Сабаби, ҳар бир судья ўз фаолиятида қонунчилик принципи орқали фаолият юритади ва бевосита қонунни ўз ўрнида қўллаб амалиётга уйғун ҳолатда олиб бориши лозим.

Мазкур Фармоннинг қабул қилиниши суд-ҳуқуқ ислохотлари борасидаги яна бир муҳим янги босқич ҳисобланади. Зеро, Президентимиз таъкидлаганидек: “Асосий мақсадимиз, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш орқали халқимизнинг суд тизимида бўлган ишончини қатъий мустаҳкамлаш, судни том маънода “Адолат кўрғони”га айлантиришдан иборатдир”.

Дилдора РАҲМОНОВА,
Навоий вилояти ИИБ ТХТБ
ХПБ катта инспектори, катта лейтенант

ТАДБИРКОРЛАРНИНГ фаолияти, уларнинг ҳуқуқ ва манфаатлари аслида қонунчилигимиз доирасида ҳимояланган. Белгиланган норматив ҳужжатларга кўра, улар ҳеч қандай тўсиқсиз, ҳар қандай тадбиркорлик тури бўйича эркин фаолият олиб боришлари мумкин.

ТАДБИРКОРЛАР УЧРАЙДИГАН ТЎСИҚЛАР: УЛАРНИ БУНДАН ҚАНДАЙ ҲИМОЯЛАШ КЕРАК?

Шунга қарамай, тадбиркорларга тўсқинлик қилиш ва қонунга хилоф равишда уларнинг ишига аралашуш ҳолатлари кўп учрайди. Афсуски, бундай ноқонуний ҳатти-ҳаракатлар аксарият ҳолларда ваколатли давлат органлари ҳодимларининг эътиборсизлиги ва лоқайдлиги ёхуд қонунларни менсимаслиги билан боғлиқ бўлиб қолмоқда.

Ижтимоий тармоқларда тадбиркорларнинг эркин ишлашига, инвестиция киритишига турли даражада халал берилган ва уларнинг бошлаган иши тўхтаб қолгани билан алоқадор хабарлар тез-тез учраб туради. Уларнинг аксариятида тадбиркорлар манфаатларининг бузилганини кўриш мумкин. Кўп ҳолларда тадбиркорларнинг эътирозлари янги савдо мажмуаси ёки бозор қурилиши натижасида уларнинг ўз савдо дўконидан айрилиши ва бунинг ўрнига етарлича компенсация тўлаб берилмаслиги, инвестиция киритишдаги тўсиқлар, тегишли органлар томонидан асоссиз ва ортиқча солиқ ундирилиши ортидан келиб чиқади.

Масалан, бир қанча акциядорлик жамиятларининг давлат рўйхатидан ўтказилиши талаб этилмайдиган кўчар мулклар тоифасига кирувчи мол-мулкларига нисбатан асоссиз қўшимча мол-мулк солиғи ҳисоблаш ҳақида солиқ идоралари томонидан қарорлар қабул қилинган. Натижада, миллиардлаб сўм миқдорида асоссиз мол-мулк солиғи ҳисобланганлигига ҳам ғувоҳ бўлинди. Бундай ҳолатларда кўпинча солиқ органларига тегишли ҳуқуқни ҳимоя қилувчи органларнинг тақдимнома киритиши билан асоссиз ҳисобланган солиқ суммаларининг олди олинади. Бироқ бу жараён судларда давом этиши ҳам мумкин. Суд процессларининг чў-

зилиши, тадбиркорнинг қимматли вақти, тўхтаб қолган бизнес, мамлакат иқтисодиётида пул айланиши жараёнларига салбий таъсири каби масалалар бу ерда оғриқли савол бўлиб қолади. Айниқса, катта-катта тижорат корхоналарига нисбатан бўладиган бундай адолатсизликлар мамлакат иқтисодиётига ҳар жиҳатдан ўзининг таъсирини кўрсатади.

Ана шундай ҳолатларнинг олдини олиш, ҳар қандай шароитда тадбиркорлар манфаатларини ҳимоя қилиш, айниқса, пандемия даврида уларга янада кенгроқ шароит ва имкониятлар яратиш мақсадида бир қатор қонун ҳужжатлари ҳам имзоланди.

Иқтисодиётни, тадбиркорларни фаол қўллаб-қувватлаш бўйича қабул қилинган Президент Фармони тадбиркорларни турли тўсиқлардан ҳимоялаш ва уларга кенгроқ имконият беришга қаратилган ана шундай ҳужжатлардан биридир.

Ушбу Фармонга кўра:

биринчидан, туристик ва меҳмонхона фаолияти билан шуғулланувчи тадбиркорлар шу йил якунига қадар ер ва мол-мулк солиқларини тўлашдан озод этилди. Уларга ижтимоий солиқ ставкаси ҳозирги 12 фоиздан 1 фоизга туширилди. Ушбу имтиёздан соҳада хизмат кўрсатаётган мингдан ортиқ субъектлар фойдаланиш имкониятига эга бўлади;

иккинчидан, карантин даврида ўз фаолиятини тўхтатишга мажбур бўлган якка тартибдаги тадбиркорларга даромад солиғи ва ижтимоий солиқни ҳисоблаш тўхтатилди. Ушбу имтиёз қарийб 150 минг якка тартибдаги тадбиркорга катта кўмак бўлади;

учинчидан, тушуми ўтган ойдагига нисбатан 50 фоизга камайган кичик бизнес субъектларига айланмадан олинadиган солиқ, ер солиғи, мулк солиғи, ижтимоий солиқ ва сув солиғини тўлаш муддати шу йил 1 октябрга қадар кечиктирилди;

тўртинчидан, жорий йил 1 апрелдан бошлаб юридик шахсларнинг табиий газ ва электр энергияси учун олдиндан тўлов мажбурияти амалдаги 100 фоиздан 30 фоизга туширилди;

бешинчидан, Тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлаш жамғармаси томонидан ёрдам бериш кўлами янада кенгайтирилди.

Олдин тадбиркор олган кредит ставкаси 24 фоизгача бўлганда унинг 8 фоизини жамғарма қоплаб берар эди. Энди кредит ставкаси 28 фоизгача бўлганда ҳам унинг 12 фоизини давлат қоплайди.

Қонун барчамиз учун баробар. Аммо ҳамма ҳам бунга етарлича амал қилмайди. Турли даврларда, турли жамиятларда ҳам шундай бўлган. Шу боис иқтисодий фаоллик нуқтаиназаридан тадбиркорларга қонун доирасида қўшимча имкониятларнинг яратилиши уларнинг манфаатларини ҳимоя қилишда фақатгина ижобий ечимларни кўрсатади.

Бекзод УМИРОВ,
жиноят ишлари бўйича Олмасор тумани суди судьяси

ЯНГИ Ўзбекистоннинг бугунги тараққиётида маҳалланинг роли ошиб бораёпти. Эндиликда ҳокимлик, меҳнат ва бандлик масалалари, ёшлар ва хотин-қизларни иш билан таъминлаш, соғлом турмуш тарзини қарор топтириш каби бир қанча вазифалар маҳалланинг зиммасига юклатилди. Нарпай тумани Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш бўлими ва унинг тузилмаларида режа бўйича салмоқли ишлар олиб борилмоқда. Пандемия даврида карантин қоидаларига риоя қилган ҳолда иш юритиш, аҳолини томорқа, хўжалик ва бошқа даромад манбаларини кўпайтириш, камбағалликни қисқартириш борасида ҳам туманда кўрсаткичлар юқори.

Маҳалла ва оила тинч бўлса, ҳаётимизга ҳам барака инади

Нарпай тумани ҳокими ўринбосари, Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш бўлими бошлиғи Шухрат Самадов бу борада ўз фикрларини билдирди:

— Ҳозирги замон кишиларининг талаб ва истаги, яшаш тарзи аввалгилардан кескин фарқ қилади. Ҳаммамизга маълум, маҳалла азал-азалдан улғ даргоҳ ҳисобланган. Шунингдек, ҳар бир оилани камбағалликдан чиқариш борасида қўллаб-қувватлаш ва фармонлар қабул қилинмоқда. Бу қарор ва фармонларнинг ижросини таъминлашда, албатта, маҳалланинг роли ва ўрни алоҳида. Чунки одамлар ўз шодлик-хурсандчилигини, тўй-томошаларини, қайғули кунларини маҳалла аҳли билан баҳам кўради. Маҳалла тарбия ўчоғи, деб бежизга айтишмаса керак. Энг муҳими, одамлар ўртасидаги дўстлик, ҳамжиҳатлик меҳр-оқибат ҳам айнан ана шу даргоҳда бошланади.

Оилалар фаровонлиги ва то-

тувлиги, айниқса, фарзандлар тарбиясида ҳам маҳалланинг ўрни катта. Туманимизда 234 минг аҳоли истиқомат қилади. Шунингдек, туманда 200 дан ортиқ катта ва кичик саноат корхоналари лойиҳалари асосида иш олиб борилмоқда. Ҳозирда маҳаллаларда тинчлик-тотувликни таъминлаш, турли хил жиноят ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва уни камайтириш мақсадида “Обод маҳалла — хавфсиз маҳалла” мезони асосида иш олиб борилмоқда. Тумандаги мавжуд 56 та маҳалла фуқаролари йиғинида 34 нафар профилактика инспекторлари ва уларнинг ёрдамчилари фаолият кўрсатмоқда. Барчасига хизмат уйлари, автомашиналар ажратилган. Маҳалла профилактика инспекторлари, маҳалла раиси, маҳалла фаоллари ҳамда кенг жамоатчилик вакиллари ҳамкорликда иш олиб бормоқда. Аҳоли тинчлигини таъминлаш мақсадида барча маҳалла фуқаролар йиғинлари марказларида

видео кузатув ускуналари ўрнатилган.

Бугун мамлакатимизнинг вилоят, туман ва шаҳарларида янгидан ташкил этилган Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш бўлиmlарига жуда масъулиятли вазифалар юкланган. Жорий йилнинг ўтган даврида бўлимимизга бир нечта хотин-қизлар ишга жойлашиш борасида мурожаат қилди. Бугунга келиб уларнинг аксарияти, ижтимоий аҳволи оғир бўлган 34 нафар хотин-қиз туман бандликка кўмаклашиш маркази томонидан иш билан таъминланди.

Халқимизга маънавият ва маърифат улашиш мақсадида “Гулистон”, “Хўжакардон”, “Дадин” маҳаллаларида кутубхоналар ташкил этилди. Уюшмаган ёшларни спортга жалб этиш мақсадида маҳаллалар ҳудудларида спорт заллари ва ўйингоҳларда турли хил спорт тўғараклари ташкил этилган. Бўлимимиз томонидан айти пайтда оилаларни қўллаб-қув-

ватлаш, уларни тинч-тотув яшаши учун шароит яратиш мақсадида иш олиб борилмоқда. Оила бошлиғи хорижга кетган оилалар аҳволидан хабар олиниб, уларга моддий ва маънавий ёрдам ҳам кўрсатиб келинмоқда. Масалан, “Тотувлик” маҳалласида истиқомат қилувчи Зиёдулла Каримов чет элга ишлашга кетган. Пандемия туфайли 4-5 ойдан буён оиласига пул маблағи жўната олмаган. Турмуш ўртоғи ва 4 нафар фарзанди оғир аҳволда қолганлиги туфайли “Темир дафтар”га киритилган эди. Яқинда хонадон соҳибасини тикувчилик цехига ишга жойлаштирдик. “Зирабулоқ” маҳалласида истиқомат қилувчи Актам Ашуровнинг оиласига ҳам яқиндан ёрдам кўрсатилди. Унинг турмуш ўртоғи “Оқтошдон” комбинатига ишга жойлаштирилди.

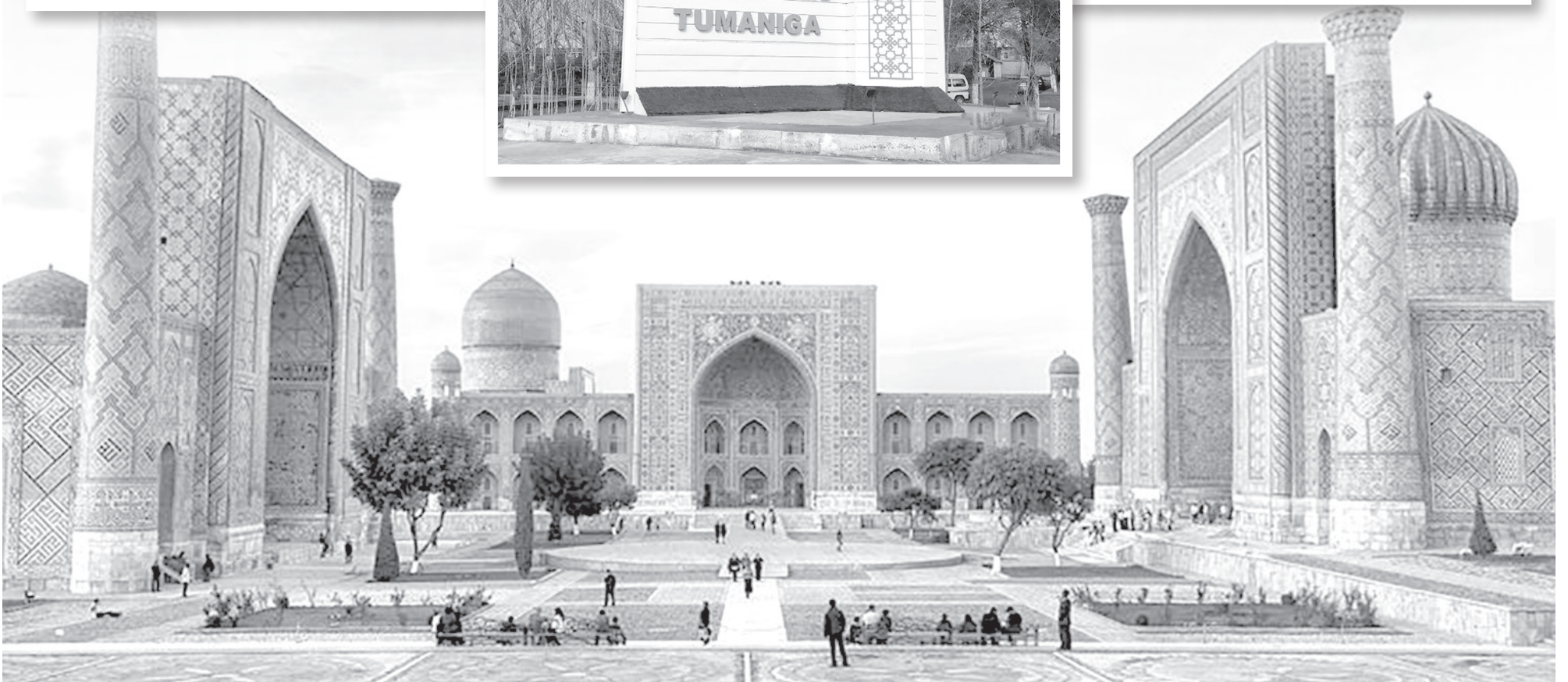
Туманда фаолият кўрсатаётган 56 нафар фуқаролар йиғинларида оилавий, ажралишларнинг олдини олишда маҳалла

қошида фаолият кўрсатаётган хотин-қизлар жамоатчиликлари кенгаши зиёлиларининг ҳам ҳиссаси катта бўлаяпти.

Бугун камбағалликка қарши курашиш, “Темир дафтар”ларда қайд этилган оилалар сонини камайтириш борасида ҳам туманимизда бир қатор амалий ишлар қилинмоқда. Яъни, 200 дан ортиқ иссиқхоналар ташкил қилиниб, томорқа ерларда сабзавот ва полиз экинлари экиш учун уларга ер майдонлари ажратилиб, доимий ва мавсумий ишларга жалб этилмоқда.

Нарпай халқи ҳалол, меҳнаткаш, суяғи деҳқончиликда қотган танти ва мард халқ. Улар ўз пешона тери эвазига кун кўришни афзал биладиган, лоқайдлик ва танбалликдан ор қиладиган халқ. Шу туфайли ҳам туманда “Темир дафтар”га киритилганлар сонини анчайин қисқартиришга ҳаракат қилинаёпти.

Суҳбатни “Инсон ва қонун” мухбири Азим ҚОДИРОВ ёзиб олди.

АЙБСИЗ АЙБДОР ЎН ЙИЛДАН СЎНГ ОҚЛАНДИ

“СУВ балосидан, ўт балосидан, туҳмат балосидан асрасин”, деган ибора ҳаммамизга ёд бўлиб кетган ва бу сўзларни ҳар қачон тилга олганда беихтиёр ҳушёр тортамыз. Чунки бу балолардан ҳеч ким қочиб қутула олмайди. Ботир Жўраев ҳам бошига туҳмат балоси тушишини сира ҳаёлига келтирмаганди. Аммо...

туман ижтимоий таъминот бўлимида тайинлаш гуруҳи раҳбари лавозимида ишлаганлигини, унга нисбатан очилган мазкур жиноят иши бўйича Навоий вилоят назорат-тафтиш бошқармасининг Нурота туман ижтимоий таъминот бўлимида 2008-2009 йилларда жамғарма маблағларининг мақсадли сарфланиши юзасидан ўтказилган текшириш хулосасини асосисиз, деб ҳисоблашини, чунки тафтиш чоғида текширувчи уларнинг иштирокини таъминламасдан, ҳолатлар юзасидан изоҳ беришга ижозат бермасдан, ҳужжатларни жойига бориб ўрганмасдан уларни айблаш ниятида нотўғри хулоса берганлигини, текшириш унинг иштирокида ўтказилганда у барча ҳолатларни бирма-бир асослаб берган бўлишини, у ҳеч қандай жиноят содир этмаганлигини, терговчининг кучли тазйиқи боис, дастлабки терговда айбига иқроқлик билдирганлигини, жиноят иши судга ўтганидан сўнг аслида суд процесси ҳам бўлмаганлигини, ўша пайтларда билиб-билмай амнистия актига асосан ишни тугатишни сўраб, ариза ёзиб берганлигини баён қилди.

Ботир Жўраев ўзига ўн йил аввал қўйилган айбловнинг барча ҳолатларини бирма-бир асослаб берди. Масалан, М.Сатторовга пенсия 1990 йил январдан 1995 йил апрелгача бўлган иш ҳақларидан ҳисобланган бўлса-да, 1994 йил иш ҳақи 184 сўм 87 тийин ўрнига 18487 сўм қилиб компьютер базасига сохта маълумот ва ёзувларнинг киритилганлиги натижасида пенсионернинг ўртача иш ҳақи нотўғри ҳисобланиб, 521.078 сўм ортиқча тўланган, деб унга айб қўйилганлигига умуман қўшилмаслигини, фуқаро М.Сатторовга пенсияга чиқиш чоғида тақдим қилган ҳужжатлар орасида Нурота туман архиви томонидан берилган маълумотномада унинг ойлик маоши 18487 сўм эканлиги ёзилганлигини, буни пенсия ишидаги маълумотда ҳам қўриш мумкинлигини, шунингдек, унинг дастлабки ҳужжатлари тўғрилиги ҳақида ижтимоий таъминот бўлими мутахассислари Ф.Ҳожиқулов, Г.Жиянмуродовлар, туман архиви директори ва

архив ходими Г.Раҳимовалар унинг ойлик маоши ҳақиқатан ҳам 18487 сўм эканлигини тасдиқлаб, далолатнома тузиб келганлигини ва шу ҳужжатларга асосан пенсия тайинлаш комиссияси томонидан пенсия тайинлаш қарори тасдиқланганлигини, бу сохта ҳолат қандай келиб чиққанлигидан бехабарлигини, туманда қарийб ўн бир мингга яқин пенсионер борлиги, уларнинг ҳужжатларини бир киши текширишининг имкони йўқлигини билдирди.

Худди шу ҳолат бўйича жиноий жавобгар бўлганлигини билганидан сўнг масъул мутахассис билан биргаликда давлат архивига бориб аниқлик киритганлигини, ҳақиқий ҳолатда фуқаро М.Сатторовга 184874 сўм пул июль ойида эмас, июнь ойидаги ойлигига меҳнат таътили қўшиб берилганлиги аниқланганлигини, бу тўғрисида далолатнома ҳам тузишганлигини, мутахассислар қўшимча ойликни “билиб-билмасдан” июль ойига ёзиб юборган бўлишлари мумкинлигини, унга вақтида тақдим қилинган ҳужжатлар асосли бўлганлиги, тафтишчилар камчиликларни аниқлаган бўлса-да, ушбу ҳужжатларнинг камчилигини жойига бориб текширмаганлиги билан изоҳлаб берди. Яна бир ҳолат бўйича эса А.Солиевга пенсия 1976-1980 йиллар иш ҳақларидан ҳисобланган бўлса-да, 1978 йилдаги бир йиллик иш ҳақи 1723.67 сўм ўрнига 1991.67 сўм; 1980 йилдаги бир йиллик иш ҳақи 2725.60 сўм ўрнига 2923.60 сўм қилиб компьютер базасига сохта маълумот киритиб, 2008 йил апрелдан 2010 йил февралга қадар 119949 сўм ортиқча пул тўланганлиги ёзилиб, унга айб қўйилганлигини, бу ҳолатга ҳам умуман қўшилмаслигини, сабаби фуқаро А.Солиевга 2008 йилда ёшга доир пенсия тайинланган вақтда унинг 1978 йилдаги бир йиллик иш ҳақи 1723.67 сўм, 1980 йилдаги бир йиллик иш ҳақи 2725.60 сўм қилиб компьютер базасига тўғри киритилганлигини ва тўғри пенсия тайинланганлигини исботлаб берди.

Бу фуқаронинг пенсияси ҳам 2008 йил 1 сентябрда республикадаги

барча фуқароларнинг пенсиялари 20 фоизга ошган пайтда компьютер базаларида нуқсонлар мавжуд бўлганлиги сабабли автоматик равишда нотўғри кўпайтирилганлигини, фуқаронинг пенсияси ўзгартирилган фармойишда унинг имзоси йўқлигини, дастлаб фуқарога тўғри пенсия тайинланганлигини, бу ҳолатларга умуман алоқаси йўқлигини билдирди.

АЙБЛОВГА БИРОРТА ҲАМ АСОС ЙЎҚ, ДЕМАК...

Суд мажлисида худди юқоридаги ҳолатлар бўйича сўроқ қилинган 20 дан ортиқ гувоҳлар ҳам Б.Жўраевнинг айби йўқлиги ҳақида кўрсатма беришди.

Энг қизиги, Б.Жўраевга айблов эълон қилинган 20 та ҳолатнинг бирортасида бирон-бир тасдиқловчи далиллар мавжуд эмаслиги аён бўлди. Ишни судда қайта қўриб чиқиш давомида ҳам уни айбдор қилишга сабаб ёки баҳона бўладиган бирорта гувоҳлик ёки бирорта салбий ҳолат аниқланмади.

Жиноят-процессуал кодексининг 23-моддасида, айбдорликка оид барча шубҳалар, башарти уларни бартараф этиш имкониятлари тугаган бўлса, гумон қилинувчи, айбланувчи ёки судланувчининг фойдасига ҳал қилиниши лозимлиги, қонун қўлланилаётганда келиб чиқадиган шубҳалар ҳам уларнинг фойдасига ҳал қилиниши кераклиги кўрсатилган.

Олий суд пленумининг 2018 йил 24 августда қабул қилинган “Далилларнинг мақбуллигига оид жиноят-процессуал қонун нормаларини қўллашнинг айрим масалалари тўғрисида”ги қарорининг 3-банди 5-кичик бандида:

“Агар фактик маълумотлар қонунга ҳилоф усуллар орқали ёки жиноят процесси иштирокчиларини қонун билан қафолатланган ҳуқуқларидан маҳрум қилиш ёки бу ҳуқуқларини чеклаш йўли билан ёхуд Жиноят-процессуал кодексининг талаблари бузилган, шу жумладан, номаълум манбадан ёхуд жиноят ишини юритиш жараёнида аниқлаш мумкин бўлмаган манбадан олинган бўлса мақбул эмас, деб топилади”, деб кўрсатилган.

Айбсиз айбдор Б.Жўраевга нисбатан тахминларга асосланиб қўйилган бу айбловлар фақат Бюджетдан ташқари пенсия жамғармаси Нурота туман бўлимида 2008-2009 йилларда пенсия жамғармаси маблағларининг мақсадли сарфланиши юзасидан ўтказилган текшириш натижалари ҳақидаги 2010 йил 5 апрелдаги текшириш далолатномасига асосланган бўлиб, ушбу далолатномадан ташқари, унинг айбини тасдиқловчи бошқа бирорта ҳам объектив далиллар жиноят ишида мавжуд эмаслиги бу жиноят иши туҳматга асосланмаганими, деган шубҳали саволни ҳам туғдиради.

Жиноят кодексининг 13-моддасида, қилмишнинг жиноийлигини бекор қилдиган, жазони енгиллаштирадиган ёки шахснинг аҳволини бошқача тарзда яхшилайдиган қонун орқага қайтиш кучига эга эканлиги кўрсатилган.

Жиноят-процессуал кодексининг 83-моддаси, 2-бандида, судланувчининг қилмишида жиноят таркиби бўлмаса, айбсиз деб топилиши ва реабилитация этилиши ва ушбу Кодекснинг 464-моддаси, 1-қисми, 2-бандида, судланувчи содир этган қилмишда жиноят таркиби бўлмаса, суд оқлов ҳукми чиқариши лозимлиги ҳам баён этилган.

Суд бундан ўн йил аввал бир ёқлама қабул қилинган суд қарорининг асоссиз эканлигини ана шу ҳуқуқий асослар билан исботлаб, Б.Жўраевни айбсиз, деб топишни ҳамда унинг қилмишида жиноят таркиби бўлмаганлиги сабабли Жиноят-процессуал кодексининг 83-моддаси, 2-бандига асосан оқланди. Жамиятимизда ноҳақлик гирдобига тушиб қолган Ботир Жўраевлар эса битта эмас...

Ботир Жўраев айбсиз, деб топилди ва қилмишида жиноят таркиби бўлмаганлиги сабабли Жиноят-процессуал кодексининг 83-моддаси, 2-бандига асосан оқланди. Жамиятимизда ноҳақлик гирдобига тушиб қолган Ботир Жўраевлар эса битта эмас...

Ҳуқуқий-демократик давлат қураямиз. Лекин шунга қарамасдан айбсиз одамлар айбдор, деб топилса, асоссиз айбланган шахсни оқлаш учун эса бир йил эмас, қанча-қанча йиллар керак бўлса, қонунларимизга бўлган ишонч, адолатга бўлган ҳурмат йўқолмайдими, ҳуқуқий-демократик давлат пойдеворига путур етмайдими? Одамлар адолатни излаш, ҳақиқатни қарор топтириш учун бутун умр курашса, сарсон-саргардон бўлса, йўқотилган аламли йилларнинг бадалини ким тўлайди?

Тўғри, ўн йилдан сўнг ҳақиқат қарор топди, суд адолатли ҳукм чиқарди. Аммо Ботир Жўраев реабилитация қилиниши муносабати билан унга етказилган маънавий зарарни қоплаб бўлармикан?!

Зафаржон ИБРАГИМОВ, жиноят ишлари бўйича Нурота туман суди раиси, Маруза ҲОСИЛОВА, “Инсон ва қонун” муҳбири

ЭЪЛОНЛАР

Тошкент вилоят адлия бошқармаси ҳузуридаги малака комиссиясининг 2020 йил 23 сентябрдаги 12/2020-сон йиғилиш баённомаси ҳамда бошқарманинг 2020 йил 24 сентябрдаги 18-Н-ум-сон буйруғига асосан Тошкент туманида хусусий амалиёт билан шуғулланувчи нотариус Г.Мансуровага 22.04.2020 йилда берилган TS 0058-рақамли хусусий нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензиясининг амал қилиши 2020 йилнинг 25 сентябрь кунидан 2020 йилнинг 24 октябрь кунига қадар 1 ой муддатга тўхтатилди.

Тошкент вилоят адлия бошқармаси ҳузуридаги малака комиссиясининг 2020 йил 23 сентябрдаги 14/2020-сон йиғилиш баённомаси ҳамда бошқарманинг 2020 йил 24 сентябрдаги 19-Н-ум-сон буйруғига асосан Ангрен шаҳрида хусусий амалиёт билан шуғулланувчи нотариус Н.Мирзахмедовага 22.04.2020 йилда берилган TS 0056 рақамли хусусий нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензиясининг амал қилиши 2020 йилнинг 25 сентябрь кунидан 2020 йилнинг 9 октябрь кунига қадар 15 кун муддатга тўхтатилди.

Тошкент вилоят адлия бошқармаси ҳузуридаги малака комиссиясининг 2020 йил 23 сентябрдаги 15/2020-сон йиғилиш баённомаси ҳамда бошқарманинг 2020 йил 24 сентябрдаги 20-Н-ум-сон буйруғига асосан Янгийўл туманида хусусий амалиёт билан шуғулланувчи нотариус Р.Қурбановага 20.04.2020 йилда берилган TS 0025 рақамли хусусий нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензиясининг

амал қилиши 2020 йилнинг 26 сентябрь кунидан 2020 йилнинг 10 октябрь кунига қадар 15 кун муддатга тўхтатилди.

Тошкент вилоят адлия бошқармаси ҳузуридаги малака комиссиясининг 2020 йил 23 сентябрдаги 17/2020-сон йиғилиш баённомаси ҳамда бошқарманинг 2020 йил 24 сентябрдаги 22-Н-ум-сон буйруғи билан Чирчиқ шаҳрида хусусий амалиёт билан шуғулланувчи нотариус О.Бозоровага 20.04.2020 йилда берилган TS 0007 рақамли хусусий нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензиясининг амал қилиши 2020 йилнинг 25 сентябрь кунидан 2020 йилнинг 9 октябрь кунига қадар 15 кун муддатга тўхтатилди.

Тошкент вилоят адлия бошқармаси ҳузуридаги малака комиссиясининг 2020 йил 23 сентябрдаги 18/2020-сон йиғилиш баённомаси ҳамда бошқарманинг 2020 йил 24 сентябрдаги 23-Н-ум-сон буйруғи билан Янгийўл шаҳрида хусусий амалиёт билан шуғулланувчи нотариус Х.Умаровага 20.04.2020 йилда берилган TS 0022 рақамли хусусий нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензиясининг амал қилиши 2020 йилнинг 25 сентябрь кунидан 2020 йилнинг 9 октябрь кунига қадар 15 кун муддатга тўхтатилди.

Тошкент вилоят адлия бошқармаси ҳузуридаги малака комиссиясининг 2020 йил 23 сентябрдаги 19/2020-сон йиғилиш баённомаси ҳамда бошқарманинг 2020 йил 24 сентябрдаги 24-Н-ум-сон буйруғи билан Олмалиқ шаҳрида

хусусий амалиёт билан шуғулланувчи нотариус Г.Исажоновга 21.04.2020 йилда берилган TS 0034 рақамли хусусий нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензиясининг амал қилиши 2020 йилнинг 25 сентябрь кунидан 2020 йилнинг 9 октябрь кунига қадар 15 кун муддатга тўхтатилди.

Тошкент вилоят адлия бошқармаси ҳузуридаги малака комиссиясининг 2020 йил 23 сентябрдаги 20/2020-сон йиғилиш баённомаси ҳамда бошқарманинг 2020 йил 24 сентябрдаги 25-Н-ум-сон буйруғи билан Олмалиқ шаҳрида хусусий амалиёт билан шуғулланувчи нотариус З.Махмудовага 22.04.2020 йилда берилган TS 0038 рақамли хусусий нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензиясининг амал қилиши 2020 йилнинг 25 сентябрь кунидан 2020 йилнинг 9 октябрь кунига қадар 15 кун муддатга тўхтатилди.

Тошкент вилоят адлия бошқармаси ҳузуридаги малака комиссиясининг 2020 йил 23 сентябрдаги 21/2020-сон йиғилиш баённомаси ҳамда бошқарманинг 2020 йил 24 сентябрдаги 26-Н-ум-сон буйруғи билан Чиноз туманида хусусий амалиёт билан шуғулланувчи нотариус Б.Каримовга 22.04.2020 йилда берилган TS 0074 рақамли хусусий нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензиясининг амал қилиши 2020 йилнинг 25 сентябрь кунидан 2020 йилнинг 9 октябрь кунига қадар 15 кун муддатга тўхтатилди.

Тошкент вилоят адлия бошқармаси ҳузу-

ридаги малака комиссиясининг 2020 йил 23 сентябрдаги 22/2020-сон йиғилиш баённомаси ҳамда бошқарманинг 2020 йил 24 сентябрдаги 27-Н-ум-сон буйруғи билан Юқоричирчиқ туманида хусусий амалиёт билан шуғулланувчи нотариус К.Закировага 21.04.2020 йилда берилган TS 0029 рақамли хусусий нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензиясининг амал қилиши 2020 йилнинг 25 сентябрь кунидан 2020 йилнинг 9 октябрь кунига қадар 15 кун муддатга тўхтатилди.

Тошкент вилоят адлия бошқармаси ҳузуридаги малака комиссиясининг 2020 йил 23 сентябрдаги 13/2020-сон йиғилиш баённомаси ҳамда бошқарманинг 2020 йил 24 сентябрдаги 28-Н-ум-сон буйруғи билан Қўбрай туманида хусусий амалиёт билан шуғулланувчи нотариус М.Абдурахимовга берилган 22.04.2020 йилда берилган TS 0072 рақамли хусусий нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензиясининг амал қилиши 2020 йил 25 сентябрь кунидан 2020 йил 9 октябрь кунига қадар 15 кун муддатга тўхтатилди.

Қашқадарё вилоят адлия бошқармаси томонидан жорий йил 29 сентябрда Қарши шаҳридаги “Насасф ҳуқуқ маслаҳатчи” адвокатлар ҳайъати адвокати Ўзбеков Махмуд Люкчаевичга бошқарма томонидан 2020 йил 10 мартда берилган KS 000213-реестр рақамли адвокатлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензияси ҳамда адвокатлик мақоми тугатилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг

Нашр индекси: 137

“ИНСОН ВА ҚОНУН” газетаси тахририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-3 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмида, офсет усулида “Ўзбекистон” нашриёт матбаа ижодий уйида чоп этилди.

Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30-уй.

Тиражи — 4755
Буюртма — V-4372

Топшириш вақти — 19:00
Топширилди — 20:00

МАНЗИЛИМИЗ:

100 115, Тошкент ш. Чилонзор кўчаси-29.

Факс: (0371) 277-02-97

Обуна бўлими: 277-02-57

Баҳоси келишилган нархда

1 2 3 4 5

МУАССИС:
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

www.minjust.uz

2007 йил 3 январда
Ўзбекистон
Матбуот ва ахборот
агентлигида
0081-рақам билан
рўйхатга олинган

**Бош
муҳаррир**

**Қўчқор
НОРҚОБИЛ**

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

Тошқулов Акбар Жўрабоевич

Рабиёв Шерзад Миржалилович

Тожиев Фурқат Шомуродович

Искандаров Ёрбек Нурбекович

Эргашева Дилфуза Рустамовна

Тахририятга келган
қўлёзмалар тақриз
қилинмайди ва муаллифга
қайтарилмайди.

**Навбатчи
Латофат Юсубова**
**Саҳифаловчи-
дизайнер
Жасур Тожибоев**

ПАНДЕМИЯ ва унинг тарқалишига қарши қаратилган чеклов чоралари дунё иқтисодиётига кескин ва сезиларли даражада зарар етказди. Мутахассисларнинг таъкидлашича, ишлаб чиқариш суръатларининг бундай кескин пасайиши Иккинчи жаҳон уруши давридан кейин биринчи марта кузатилмоқда. Жаҳон Банкнинг шу йил июнь ойидаги тахминларига кўра, 2020 йили дунё иқтисодиёти 5,2 фоизга қисқариши кутилмоқда. Аҳоли жон бошига даромадлар миқдори 3,6 фоизга камайиб, натижада ер юзининг миллионлаб аҳолиси қашшоқликка юз тутиши мумкин.

ПАНДЕМИЯ ВА ПАНДЕМИЯДАН КЕЙИНГИ ДАВР:

хорижий давлатларда инвестиция сиёсати қандай кечмоқда?

Ривожланган давлатларда иқтисодий фаоллик 7 фоизга, ривожланаётган мамлакатларда 3 фоизга камайиши тахмин қилинди. Жорий йилда Европа минтақасида ишлаб чиқариш ҳажми 10 фоизгача қисқариши, АҚШ ва Япония каби давлатлар ўзларининг 6,1 фоизгача бўлган Ялпи ички маҳсулотларини йўқотиши мумкин. Шарқий Европа ва Марказий Осиё минтақасида иқтисодий кўрсаткичлар ўртача 4,7 фоизга, Россияда 6 фоизга қисқариши кутилмоқда.

БМТнинг Савдо ва ривожланиш бўйича Конференцияси (ЮНКТАД) тахминларига кўра, пандемиянинг салбий оқибатлари 2020-2021 йилларда дунё миқёсида тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ҳажмининг 40 фоизгача қисқаришига олиб келиши мумкин. Бу сўнгги 20 йил ичидаги энг паст кўрсаткич ҳисобланади.

Пандемия инқирози халқаро инвестиция келишувлари ва битимлари тузилиши, давлатларнинг яқин келажақдаги инвестиция сиёсати шаклланишига ҳам салбий таъсир кўрсатиши мумкин.

Халқаро миқёсда олдиндан режалаштирилган корхона ва компанияларнинг қўшиб олиш ва сингдириш жараёнлари ҳам номаълум муддатга ортага сурилган. Масалан, "Amazon" корпорацияси томонидан "Deliveroo" онлайн етказиш компаниясини қўшиб олиш, "Boeing" компанияси томонидан Бразилиянинг "Embraer" авиакосмик бирлашмасини қўшиб олиш соҳасидаги битимлар шулар жумласидандир. 2020 йилнинг биринчи чорагида дунё миқёсида қўшиб олиш ва сингдириш билан боғлиқ битимлар ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 70 фоизга камайган.

Хорижий инвестициялар ҳажмининг жиддий қисқариши ривожланаётган давлатларга тўғри келмоқда. Пандемия чекловларига биринчилардан бўлиб дуч келган Осиё минтақаси ва МДХ давлатларига хорижий инвестициялар оқими 30-45 фоизга камайиши кутулапти. Минтақадаги аксарият мамлакатларнинг асосий экспорт маҳсулотлари бўлган хомашёлар, нефть ва газга талаб камайиб, қазиб олиш саноатига йўналтирилган инвестициялар кескин камайди.

Вазиятни юмшатиш ва иш ўринларини сақлаб қолиш учун хорижий ҳукуматлар турли имкониятлардан фойдаланишмоқда. Аксарият давлатлар тиббий ускуналар ва дори воситалари ишлаб чиқаришни қўллаб-қувватлашга, кичик ва ўрта бизнесга солиқ имтиёзлари яратиш, уларга молиявий қўмаклашишга қаратилган дастурларни ишлаб чиқишди. Инвесторлар учун маъмурий таомиллар соддалаштирилмоқда, инвестицияларни рағбатлантириш тартиблари кенгайтирилмоқда. Шу билан бирга маҳаллий ишлаб чиқарувчиларни хорижий компаниялар томонидан қўшиб олишдан ҳимоя қилувчи чора-тадбирлар кўрилаяпти.

Хусусан, катта зарар кўрган компанияларни қўллаб-қувватлаш мақсадида уларнинг акциялари давлат томонидан сотиб олинмоқда. Масалан, Италия ҳукумати Alitalia авиакомпаниясини миллийлаштиришга қарор қилди. АҚШда авиация тармоғини қўллаб-қувватлаш учун 25 миллиард АҚШ доллари ажратилди. Корея вакцина ва дори воситалари ишлаб чиқарувчи компаниялар иқтисодий барқарорлигини сақлаб қолиш учун тегишли маблағлар ажратишни маълум қилди. Нидерландияда пандемия туфайли ўз ишини тўхтатишга мажбур бўлган бизнес корхоналарига моддий ёрдам кўрсатилмоқда. Миср Араб Республикаси камида

уч йил муддатга саноат мақсадларида ишлатиладиган табиий газ нархларини 20 фоизга, оғир саноат корхонлари учун электр энергия нархларини 10 фоизга камайтирганини эълон қилган. Япония япон компанияларини пандемиянинг салбий таъсири кучли бўлган Хитойдан бошқа ҳудудларга кўчириш мақсадларига 2.2 миллиард АҚШ доллари ажратган.

Айни пайтда юзага келган вазият кўплаб давлатларнинг инвестиция сиёсатини ўзгаришига олиб келди. Бир томондан, шу пайтгача асосий инвесторлар сифатида намоён бўлган ривожланган давлатлар ва трансмиллий компаниялар сиёсатида иқтисодий эгоизм аломатлари, иккинчи томондан ривожланаётган давлатларнинг инвестицияларни жалб қилиш соҳасидаги рақобати кучайиб бормоқда. Донор мамлакатлар инвестиция оқимларини ўз ҳудудларида ушлаб қолишга ҳаракат қилишмоқда, шунингдек, бошқа давлатларга инвестиция киритиш шартлари янада сиёсийлашди. Яъни, инвестиция киритишнинг иқтисод ва бизнес билан бевоcита боғлиқ бўлмаган ёндош, сиёсий мақсадларга қаратилган шартлари кучайди.

Маълумки, сўнгги ўн йилликлар мобайнида экспортга йўналтирилган қайта ишлаш, тоғ-кон саноати ва қазилма сингари иқтисод тармоқларига инвестициялар жалб этиш аксарият ривожланаётган давлатлар стратегиясининг асосини ташкил этган. Арзон иш кучи ва табиий ресурслардан фойдаланиб экспортга йўналтирилган маҳсулотлар ишлаб чиқаришга қаратилган йирик инвестициялар ўз аҳамиятини сақлаб қолаётган бўлса ҳам, эндиликда бундай инвестициялар манбаи камайиб бормоқда. Глобал миқёсда истеъмол ҳажми камайиб, табиий хомашёларга талаб кескин пасайган бугунги шароитда иқтисодиётни ички ва минтақавий эҳтиёжларга асосланган ҳолда ривожлантириш, хорижий инвес-

тицияларни ички инфраструктура ва хизмат кўрсатиш соҳаларига йўналтиришга алоҳида эътибор бериш муҳимдир. Қайта тикланадиган энергия манбалари, қишлоқ хўжалиги, соғлиқни сақлаш сингари соҳаларга инвесторлар қизиқиши кучайган.

Инвесторлар ўз маблағларини диверсификация қилиш ва мавжуд тақлифларга алоҳида диққат билан қараётган бир пайтда инвестициялар жалб қилинадиган соҳа ва тармоқларга аниқлик киритиш муҳимдир. Бунда ишга тушириш учун нисбатан узоқ вақт ва катта инвестиция маблағлари талаб қилмайдиган, пандемия шароитида ҳам даромад олиш ва иш ўринлари яратиш имконини берадиган лойиҳаларга устувор эътибор қаратилиши мақсадга мувофиқдир. Масалан, жорий йилнинг июлида Жаҳон Банки Қозоғистонга чорвачиликни ривожлантириш ва экспортга мол гўшти етиштириш кластер тизимини яратиш учун 500 миллион АҚШ доллари миқдорида маблағ ажратгани маълум қилинди. 5 йилга мўлжалланган мазкур лойиҳа иқтисодни диверсификациялаш, қишлоқ ҳудудларини ривожлантиришга хизмат қилади.

Инвестициялар оқими сезиларли даражада камайиб, уларни жалб қилиш жараёнида рақобат кучайиб бораётган шароитда хорижий инвесторлар учун манфаатли инвестиция лойиҳаларини тақлиф қилиш ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Хорижий инвесторларга тегишли имтиёзлар беришнинг ўзи билан бу масалани ижобий ҳал этиб бўлмайди. Кўп нарсаси инвестициялар ва инвесторлар ҳуқуқи ҳимоя қилинганига боғлиқ бўлиб, бу эса ўз ўрнида тегишли қонунларнинг барқарорлиги, қонун нормаларининг ривожланган давлатларда амалда бўлган тартиб-тамоилларига яқинлаштириш билан таъминланади.

Шу мақсадда, иқтисодни жонлантириш ва инвестиция муҳитини яхшилаш мақсадида Россияда жорий йил 1 апрелида инвестицияларни ҳимоя қилишга қаратилган алоҳида қонун қабул қилинган бўлиб, қонун инвесторлар билан давлат ўртасида инвестор маблағларини ҳимоя

қилинишини кафолатловчи маҳсул келишувни назарда тутди. Унга кўра, давлат инвестиция лойиҳаси амалга оширилиши мобайнида (6 йилдан 20 йилгача бўлган муддатда) инвесторга нисбатан амалдаги Қонунчилик талабларининг ўзгартирмаслик мажбуриятини ўз зиммасига олади. Бундай шартнома тузиш учун инвестор ваколатли давлат органига хабар бериш тартибидан фойдаланади. Бу жараёнда инвесторга қўйиладиган барча талаблар қонунда кўрсатиб ўтилган. Бироқ ушбу Қонуннинг таъсир доирасига тушадиган инвестиция лойиҳалари ҳажми нисбатан катта бўлиб, қонун нормаларидан фақат йирик компаниялар манфаат кўришлари мумкин. Масалан, давлат номидан шартнома тузилиши учун киритилаётган инвестиция миқдори 10 миллиард рублдан (тахминан 12,7 миллион АҚШ доллари) кам бўлмаслиги талаб қилинади. Шу маънода аксарияти мутахассислар қонун нормалари барча инвесторлар учун бирдай татбиқ этилиши кераклиги ҳақида фикрлар билдиришмоқда.

Устувор йўналишларда лойиҳалар амалга ошириш жараёнида инвесторга нисбатан амалдаги қонунчилик талаблари ўзгармаслиги давлат томонидан кафолатланадиган бундай тартибни ўрнатиш Ўзбекистон учун ҳам фойдали бўлиши мумкин.

Жаҳон Банкнинг 2020 йил 7 октябрда эълон қилинган Европа ва Марказий Осиё бўйича иқтисодий шарҳида таъкидланганидек, хусусий тадбиркорликка қулай шароитлар яратиш, давлатга қарашли ёки давлат амалдорлари билан алоқадор корхоналарга нисбатан алоҳида ёндашувни истисно қилган ҳолда барча учун тенг имкониятлар берилиши минтақада иқтисодий ривожланишни белгиловчи асосий омиллардан биридир. Айни пайтда маҳаллий инвесторларни рағбатлантириш, қонунчиликда хорижий инвесторларга мўлжалланган енгиллик ва имтиёзларни маҳаллий инвесторлар учун ҳам татбиқ этиш муҳим аҳамият касб этади. Мисол учун, яқинда Хитойда жорий қилинган эркин иқтисодий ҳудудлардаги имтиёзлар режими маҳаллий ва хорижий инвесторлар учун бир хил шартларда тақдим этилиши ҳақидаги тартиб шундай чора-тадбирлардандир.

Пандемия таъсирини юмшатишга қаратилган тадбирлар солиқ ва молия хизматида фақат корхоналар ва алоҳида тармоқларни эмас, балки уларнинг ходимларини ҳам қўллаб-қувватлашга қаратилиши кераклиги таъкидланмоқда.

Анвар ЭМИНОВ,
Адлия вазирлиги ҳузуридаги
Ҳуқуқий сиёсат тадқиқот
институтини ходими